רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום. גרסה דלרבי שמעון הני דאין עובר עליו בלאו דחמץ לפני זמנו מודה הוא דאסור באכילה משום שעות ומעלה מדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יד.) אין שורפין תרומה טהורה עם *הטמאה משום דאי לבדה שורפין בשם ואי מותרת לאכול יאכלנה עד הלילה ועוד דקאמר משעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לה"ק מכלל דלרבי שמעון אסור באכילה אע"פ שאינו אסור בהנאה דהייטו אחר שם וגרסה דנפקא ליה מתשביתו ומאך חלק ומשמע תשביתו שלא כדרך הנאה דהייטו אכילה אבל להסיקו תחת תבשילו מותר לרבי שמעון וא"ה למה שורפין בשם לרבי שמעון יסיקנו עד הלילה מעט מעט תחת תבשילו וי"ל דגזרינן שמא יאכלנו וכן לרבי יוסי הגלילי דשרי חמץ להסיקו תחת תבשילו היינו הכל ביחד אבל מעט מעט לא שמא יאכלנו דמסתמא אין ליה אור לאכבעה עשר בודקין וכו': **אם** כן מה תלמוד לומר לא תאכל עליו. הלשון דחוק וגרסה אחרת לרשב"א דהכי פירושו והלא כבר נאמר תאכל עליו מצות וההוא עליו ע"כ אתאכילת פסח קאי הכי נמי לא תאכל עליו חמץ קאי נמי אשעת אכילת פסח וקשה אמאי איצטריך קרא להכי מהיכא תיתי שיהא בבל תאכל חמץ כי"ד דהא כולהו קראי מגרסינן לקמן אליבא דרבי שמעון: **וחד** לפני זמנו. וא"ה ולחזקיה מגלן איסור הנאה לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההוא מסברא מוקמינן לתוך זמנו ואור"י כיון דחד מהנהו קראי משמע איסור הנאה לא נחלק ביניהם:

מחמת דבר אחר. פי' ריב"א מחמת דבר אחר דלאו מינו דעל ידי שאור מיקרי חמץ טפי משנתחמץ מאליו כדמוכח בפרק כל המנחות (מנחות נב:) אלא כגון שנתחמץ על ידי שמרי יין שמייבשין השמרים בתנור כאשר עושין בארץ אשכנז ול"ד לעיסה שנילושה ביין דליתא ביה כרת ויש בה לאו:

ואידך נפקא לה מבערב תאכלו מצות. תימה לר"י דבפ' קמא דקדושין (ד' לז:) נפקא לן בזמן הזה ממושבותיכם דכתיב גבי מצה והיינו דלא כחד ועוד תימה לרב אחא בר יעקב דאית ליה בשילהי ערבי פסחים (לקמן קכ.) מצה בזמן הזה דרבנן ודרים אתם לכולהו קראי דלא כל התנאים*:

כל ערל לא יאכל בו וכל בן נכר לא יאכל בו בו הוא אינו אוכל אכל אוכל הוא במצה ומרור. תימה גבי בן נכר שהוא מומר אמאי איצטריך קרא פשיטא שאייב לאכול מצה דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה ואי קמשמע לן דמצי אכיל מצה אע"ג דאסור בפסח הא נמי פשיטא דאמר מצה קדושה אית בה וי"ל דאיצטריך להיכא דנשחט הפסח כשהיה מומר ועשה תשובה דאף על גב דלא אכיל בפסח דאין נאכל אלא למנויו מכל מקום חייב לאכול מצה ומרור*:

ערל. פי' הקונטרס שמתו אחיו מחמת מילה ולפירושו פסול נמי בתרומה דבערל (יבמות ט. ופס) יליף תרומה מפסח בגז"ש דתושב ושכיר אין חייב למול כיולא בו לאמתו אחיו מחמת מילה דכיולא בו חייבין ותדע דהא טומטום אינו אוכל בתרומה בפרק הערל (שם עב.) אף על גב דמסברא אין חייב לקרוע הוא הדין מתו אחיו מחמת מילה דאינו אוכל אף על גב דאינו חייב למול:

בדין

ומשעה שאסור באכילה. היינו משש שעות ולמעלה דאמרן לאפי זמנו=בלאו, והא מילתא רבי יהודה קאמר לה כדמפרש בגמרא "אתאן לתנא קמא": **המה על עצמך וכו'**. דאפילו בתוך המועד קאמר דמותר בהנאה, וקא מתמה אהני דאסרי: **לא תאכל עליו**. תורה אור משעת שחיטה דהייטו משש שעות ולמעלה שחמה עוטה לעריב: הכי גרסינן חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו: **מנין לפסח מצריים**. שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד: **ת"ל "לא תאכל חמץ" וסמיך ליה "שבעת ימים תאכל עליו מצות"**. לא יאכל חמץ היום: **ואי בעית אימא סמוכין לא דריש**. רבי יהודה אלא במשנה תורה ואהני לאחוד ואהני קמא דיבמות (ד' ד. *) הלכך ליתא ליה לרבי יוסי הגלילי: **לקובעו חובה**. האי "שבעת ימים (ג) תאכל מצות" לאו לאקובעי איסור חמץ לאכילת מצה אחת אלא לאקובעי אכילת מצה לאחרת חמץ לקבוע לאכיל' מצה חובה לדורות כל זמן שהוא מוזהר על החמץ ותפילו בזמן שאין פסח דלא תימא "על מצות ומרורים יאכלוהו" כתיב אי ליכא פסח מיתייב באכילת מצה ואי לא לא: **בערב תאכלו מצות**. קרא יתירה הוא דהא כתיב "על מצות ומרורים יאכלוהו": **לטמא ולפסיד בדרך רחוקה**. שאף על פי שאינו עושה פסח חייב באכילת מצה: **לא ניכול**. לא נתחייב: **ערל**. שמתו אחיו מחמת מילה: **בן נכר**. מי שנתנכרו מעשיו לאחיו שבשמים ולא לכל התורה: **כתיב בהאי**. ערל ובן נכר, וכתיב בהאי דהיה בדרך רחוקה דליכול מצות, ואף על גב דמצי אכיל מיניה, הלכך איצטריך היקישא לקובעו חובה ומקראי אחריני חובת כגון "שבעת ימים מצות תאכלו" וכגון "מצות יאכל את שבעת הימים" לא נפקא ליה קביעות חובה דהנהו לאו חובה נינהו אלא "מצות יאכל" ולא חמץ ואם רצה ליזון שלא מחמץ ושלא ממצה הרשות בידו ותדע דהא בכולהו כתיב "את שבעת הימים" וחובת מצה אינו אלא ליל הראשון דכולהו בפרק בתרא*, אבל מההוא יקראי נפקא לן חובת ליל הראשון מדכתיב להיקישא גבי פסח וכדכתיב "תאכל עליו מצות" כי פסח ליל הראשון אף היקישא שלא בזמן פסח=לילה ראשונה ואהני היקישא לקובעו חובה בזמן הזה ואהני "עליו" למימרא דקביעת חובה דהיקישא לאו לכל שבעה אלא לליל הראשון: דישראל

רבי שמעון אומר חמץ לפני זמנו ולאחר זמנו אינו עובר עליו בלא כלום, חוץ זמנו עובר עליו בכרת בלאו; ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה. אתאן לתנא קמא*. יוסי הגלילי אומר תמה על עצמך היאך חמץ אסור בהנאה כל שבעה. ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה? שנאמר "לא תאכל עליו חמץ" דברי רבי יהודה, אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות", אם כן מה ת"ל "לא תאכל עליו חמץ"? בשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בבל תאכל חמץ, ובשעה שאינו בקום אכול מצה אינו בבל תאכל חמץ. מ"ט דר' יהודה? תלתא קראי כתיבי "לא יאכל חמץ" "כל מחמצת לא תאכלו" "לא תאכל עליו חמץ". חד לפני זמנו וחד לאחר זמנו וחד לתוך זמנו. רבי שמעון חד לתוך זמנו "כל מחמצת" מבעי ליה *לכדתניא (ה) אין לי אלא שנתחמץ מאליו, מחמת דבר אחר מנין? תלמוד לומר "כל מחמצת לא תאכלו" "לא יאכל חמץ" מיבעי ליה *לכדתניא רבי יוסי הגלילי אומר מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד? תלמוד לומר "לא יאכל חמץ" וסמיך ליה "היום אתם יוצאים". ור' יהודה מ"מחמת דבר אחר" מנא לי? מדאפקיה רחמנא בלשון "מחמצת", ור' יוסי הגלילי מנא ליה? אי בעית אימא מדסמיך ליה היום, אי בעית אימא *סמוכין לא דריש. אמר מר ומנין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא תעשה שנאמר "לא תאכל עליו חמץ" דברי רבי יהודה אמר לו ר' שמעון וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר "לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות". ורבי יהודה, שפיר קאמר ליה רבי שמעון? ורבי יהודה אמר לך ההוא לקובעו חובה אפילו בזמן הזה הוא דאתא ר' שמעון לקובעו חובה מנא ליה? נפקא ליה "מבערב תאכלו". ור' יהודה *מ"מבעי לי" לטמא ולהיות בדרך רחוקה, סלקא דעתך אמינא הואיל ובפסח לא יאכל, מצה ומרור נמי לא ניכול קמ"ל. ור' שמעון מצה ולהיות בדרך רחוקה, לא איצטריך קרא דלא גרע מערל ובן נכר דכתיב "וכל ערל לא יאכל בו" *"בו" הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ובמרור. ורבי יהודה - כתיב "בהאי" וכתיב "בהאי". מתניתין: אי רבי יהודה חמץ סתמא קאמר אפילו דנכרי ואי רבי שמעון דישראל

מסורת השס"

סד א מיי' פ"ח מה"מ חמץ הל' ד:

סה ב מיי' שם הלכה ו סמג לאוין עו:

[עיי' בהרא"ש דלאסכרת עפי' דמוקמינן לה כר"ש להך מתני' דרף כ:]

*נראה שגי' מפרש "בין הדנקי"ם"

[נעיל כנ. לקמן לב.:]

[וכן בברכות כא.:]

הגהות הב"ח

(ה) נמרא לכדתניא חמץ אינו:(ב) רש"י ד"ה לקובעו וכו' שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא: ל"ג היום אתם יוצאים בחדש האביב

ראמת יב:ג ... ולא יאכל חמץ

לקמן מג.

לקמן לז:

[בברכות כא: יבמות ד. סנהדרין מז:]

לקמן קכ.

[וע"ע תוס' לקמן קכ. ד"ה רב אחא בר יעקב]

לקמן קכ.

לקמן לז. ובב. יבמות עא.

[וע"ע תוס' לקמן קכ. ד"ה כל בן נכר]

מגנה

הגלות מאמרות בחיבור רבינו חננאל

מני אי ר' יהודה חמץ סתמא קתני דאסור ואפי' דנכרי אי ר' שמעון הא אבר לאחר

נוסחא

1) אמר' תנאים בזמן אכלת חמץ בערב פסח מצה מצות ומרור

2) מקורות לחובת מצה מלאוי"תיו בזמן הזה